

Då Noreg ikkje kapitulerte

101071

Av professor Magne Skodvin

I Aftenposten for 5. mai og 15. mai hevdar fr.advokat Albert Wiesener på ny at på kongens ordre «la samtlige norske stridskræfter våpnene ned 10. juni 1940.» og at dette ikkje kjem til syne i den varege norske versjonen av Trondheimsavtalen same dag, på grunn av «overrettelsesfeil». Det er grunn til å minna om, på ny, at denne påstanden ikkje er samsvar med det faktiske.

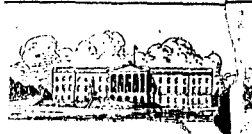
Den norske regjering og kongen i statsråd avgjorde at krigen skulle først vidare frå ein stad utanfor grensene (Regjeringskonferansar 3. og 6. juni, statsråd den 7. juni). Undersøkelsskommisjonen av 1945 konkluderte (s. 122): «... Regjeringens beslutning om å fortsette krigen fra Storbritannia var en riktig og naturlig videreføring av dens politikk etter 9. april.»

Det hadde kome inn til regjeringa eit framlegg om å innleia «forhandlinger om våpenstillstand og fred», og at «... den fred som i en eller annen form blir sluttet, blir den lovlige norske regjeringens fred.» Dette framlegget avviste regjeringa (innstilling, bilag, bind II, s. 308, og innstilling om regjeringen Nygaardsvolds virksomhet, s. 83).

Den 7. juni 1940 gav Forsvarsdepartementet instruks til Forsvarets overkommando i ein ordre der det mellom anna heiter at sidan dei allierte dreg seg ut, og det ikkje kan skaffast krigsmateriell, «må også vår egen motstand mot fienden her i Nord-Norge opphøre»... «Forsvarets overkommando ordner avviklingen av de gjenværende norske stridskræfter»... «Marinen flyttes til et annet operasjonsfelt»... (Innstilling frå Den militære undersøkelseskommisjon av 1946, dokumei 38 nr. 6, offentliggjort første gang i vedlegg II til Stortingsmelding 64 (1950)).

Del fly av Malpens flyvåpen som ennå var i land til det, gikk til Shetland etter ordre. Sjefen for Hærens flyvåpen var alt i Storbritannia med instruks om å setja opp flyadlingar der (Møyer: Hærens og marinens flyvåpen 1912–1945, s. 152–157).

Frå tysk side kom det òg om norske forhandlarar «med ubegrenset fullmakt». Over-

KONGENS fortjenstmedalje er tildelt skomaker Olav L. Nest-aas, Voss, vaktmester John Brennbakk, Hattfjelldal, fagarbeider Kjell Gursli, Mol, og skafteforterer Olav Overn, Oslo.

ADJUTANTSKIFTE. Major Jan-Wilh. Borgersen har avlært orlogskaptein Steinar R. Paulsen som vakthavende adjutant hos Kongen.

kommandoch hadde ikkje slike fullmakter, men skulle berre, som vi har sett «ordne avviklingen av de gjenværende norske stridskræfter» (understreking gjort her). Oberstleutnant Wrede-Holm, som skulle til Narvikområdet, noterte etter Ruges instruks mellom anna: «Skal meddele at Kongen og Regjeringen, samt Marinen og Flygevåpenet har forlatt landet og at Norge som stat fremdeles er og vil fortsette å være i krig med Tyskland, men at general Ruge har fullmakt til å ordne alt som gjelder tyskernes overtagelse av den faktiske makt i Nord-Norge.» Nedskrifta er nå i Forsvarets krigshistoriske avdeling.

Dette rapporterte tyskarane i Narvik straks til dei tyske forhandlarane i Trondheim, på originalspråket lyder denne delen av meldinga slik: «Soweit bisher zu übersehen, legen die Unterhändler... entschuldigend Wert darauf, dass trotz der Einstellung der Kämpfe in Norwegen der Krieg fortdauert» (... at krigen held fram trass innstillinga av stridane i Nord-Noreg) og, heiter det vidare, dette vert understreka ved at dei norske sjø- og luftstridskræfter har forlate Noreg saman med dei allierte. Dette telegrammet kom til Trondheim før den norske forhandlaren, oberstleutnant Roscher-Nielsen, hadde nådd fram dit. Han gav seinare liknande melding.

Det er altså heilt på det rene at kongen i statsråd hadde avgjort å føra krigen vidare, og at dei tyske forhandlars kjende til dette.

Dermed kan vi gå over til «oversettelsesfeilen».

Tyskarane i Trondheim, med oberst Buschenhagen som representant for den tyske overkommando, hadde venta ein full kapitulasjon, og dei hadde laga ferdig eit utkast til fullstendig kapitulasjonsavtale. Det er ingen store problem med å formulera slike kapitulasjonsformuleringar. Fagfolk på området har eit formfast og eintrydig språk. Både som vinnarar og taparar har tyske representantar signert mange slike. Dei tyske utkastet inneheldt den faste formelen: «Die norwegischen Streitkräfte zu land, zu Wasser und in der Luft legen die Waffen nieder.» Utkastet var forma i Trondheim, og gikk så til Oslo, der dei mellom anna vart gjennomarbeidd av den tyske rettskyndige, dr. Dobinsky. Han endra fleire punkt, men ikkje denne sentrale formuleringa. Slik såg utkastet ut, altså med formelen for total kapitulasjon, då dei gikk attende til Buschenhagen i Trondheim kl. 22.15 den 9. juni 1940.

Då forhandlingane med Roscher-Nielsen tok til, var det endra. Det inneheldt ikkje lenger den klassiske formuleringa med dei uvanlege uttrykket «die gesamten norwegischen Streitkräfte».

Dette er ikkje vanskeleg å forklara. I mellomtida hadde tyskarane fått kjennskap til at Noreg ikkje kapitulerte, og at marine og flyvåpen slett ikkje la våpna ned. Difor kunne dei ikkje bruka kapitulasjonsformelen. I staden sette dei inn eit

Professor Magne Skodvin: Wieseners påstand er ikkje i samsvar med det faktiske.

uvanleg og udefinert uttrykk som kunne tøyast til mange kantar — og det var vel kanskje også meininga.

Dette uttrykket er det advokat Wiesener tøyte så langt i ei viss lei at han kjem i klår motstrid med det faktiske.

Høyre-unnfallenhet overfor Sovjet?

Spørsmål til Høyres formann Jo Benkow fra P. Meidell

Fire måneder etter overfallet på Afghanistan uttalte Arbeiderpartiets daværende formann, Rolf Steen, at det var på tide å normalisere forholdet til Sovjet-Unionen. Han bidro selv til dette ved å være tilstede under 1. mai paraden på Den røde plass — ikke som offentlig representant men som «privatperson» som han uttrykte det.

Siden invasjonen i Afghanistan skal nå ca. en million afghanere være omkommet. I tillegg er utallige landsbyer raseret og en million mennesker trøstet en kummerlig tilværelse som flyktninger i Pakistan. Til tross for dette fortsetter Arbeiderpartiregjeringen sin normaliseringspolitikk. Som et av de få vestlige land lot Norge seg også år representere på Den røde plass — denne gang ved en høy embedsmann fra ambassaden.

Sovjet-Unionen har, sin korte historie til tross, allerede en lang tradisjon i invasjon av naboer. Norge nyter den tvilsomme ære å være Sovjets eneste europeiske nabo som ikke er blitt okkupert eller har måttet avstå landområder til

kommuniststaten. Vi ble jo som bekjent nabo til Sovjet nettopp ved en slik landavståelse — Finnene måtte avstå ca. 30 pst. av sitt land til overfallsmennene etter vinterkrigen.

Situasjonen i Polen er meget labil. Skal vi lære noen ting i det hele tatt av historien, må det være at en sovjetisk invasjon i Polen ikke bare er mulig men dessverre sannsynlig.

Norge har i år stortingsvalg. Kanskje blir resultatet en ren Høyre-regjering. Som velgere har vi krav på å få vite om Høyre vil fortsette Arbeiderpartiets unnfallenhet overfor Sovjet. Kan vi risikere at Høyres formann Jo Benkow fire måneder etter en eventuell invasjon i Polen uttaler «at det er nå på tide å normalisere forholdet til Sovjet-Unionen». Vil vi under en eventuell Høyre-regjering risikere at Norge fortsatt vil skille seg ut fra de øvrige NATO-land og delta i «føstlighetsene» på Den røde plass?

Vil Høyres utenrikspolitiske hukkommelse ved en eventuell Sovjetisk invasjon i Polen være mer enn fire måneder, formann Benkow?

iftp. 1.6.81.

A 1/6-1981